

Presentació

Els objectius dels actuals correus electrònics i de les antigues cartes és molt semblant —la comunicació entre dues persones absents—, però el format i el procediment han canviat molt. Davant la intangibilitat, la simplicitat i la immediatesa dels nostres correus electrònics, les cartes d'abans es plasmaven en quartilles, sovint escrites seguint els preceptes i les normes que proporcionaven els manuals epistolars. Aquelles cartes, doblegades, protegint el seu secret amb un segell en forma d'oblia o lacre, eren portades pels correus a la velocitat que permetien les cames, els cavalls o els vaixells. D'aquesta manera, el 1750, una carta enviada des de Madrid a Venècia a través del correu ordinari trigava divuit dies, un tràmit que avui es resol en segons. L'eficiència del correu és potser l'aspecte més evident d'aquesta diferència. Darrere l'antiga pràctica epistolar també queden plasmades les jerarquies, l'educació i la sociabilitat de la ciutadania. Les marques i els símbols eren el reflex d'una determinada mentalitat social.

Tradicionalment, els historiadors han fet un ús circumstancial dels epistolaris, explotant només aquells continguts que permetien oferir detalls més viscuts del relat històric de les classes dirigents. Aquest recurs ocasional a les correspondències evidenciava dues situacions que, per antagòniques, resultaven incompatibles: per una banda, l'excessiva utilització de la documentació epistolar corria el risc d'oferir un punt de vista massa subjectiu i, per altra banda, el desconeixement i/o el difícil accés als epistolaris familiars privava els investigadors d'un aprofitament més extensiu d'aquest material.

Tot i que el catàleg d'epistolaris —publicats o registrats— continua essent discret, la manera d'aprofitar-los ja no es redueix a la singularitat del contingut. Els investigadors estan descobrint les extraordinàries possibilitats que les cartes de tots els estrats socials ofereixen per a l'anàlisi històrica i filològica. Els filòlegs estan interpretant les cartes com un fidel reflex de la llengua parlada i els historiadors com un important instrument per a la reconstrucció de les xarxes socials.

Seguint aquests plantejaments, el dossier sobre «Les pràctiques epistolares (segles XVI-XIX)», que inclou aquest número 29 de *Manuscripts. Revista d'Història Moderna*, té el seu origen en el XVII cicle de conferències que, amb el mateix títol, va organitzar la revista els dies 6, 7 i 8 d'abril de 2011. Alhora, aquesta ini-

ciativa participa del projecte d'investigació que ha desenvolupat durant els darrers anys el grup de recerca «Manuscrits» del Departament d'Història Moderna i Contemporània de la UAB, titulat «Inventario, estudio y divulgación de la documentación privada en la Cataluña moderna (diarios y epistolarios)» (HUM2007-6096/HIST), finançat pel Ministeri de Ciència i Tecnologia i dirigit pel doctor Antoni Simon.

Les aportacions que formen part d'aquest monogràfic d'articles persegueixen tres objectius: oferir una panoràmica de la teoria i la pràctica epistolar, presentar les investigacions que, sobre aquest tema, s'estan duent a terme a Catalunya i, finalment, mostrar instruments i projectes de recerca que exploten les possibilitats de les cartes. El dossier comença amb una visió panoràmica, equilibrada i molt ben documentada, que traça Antonio Castillo, un dels investigadors més actius en el camp de la cultura escrita, en general, i de l'epistolografia, en particular. A aquesta visió de conjunt segueixen quatre articles d'abast català: Eulàlia d'Ahumada s'endinsa en un epistolari conventual femení del segle XVI per demostrar que, malgrat les reconvençions dels directors espirituals a les monges per evitar les relacions epistolars, és mitjançant la correspondència on es poden trobar els seus pensaments més íntims; Silvia Amor identifica i examina els manuals epistolars impresos a Catalunya durant els segles moderns; Javier Antón analitza la difusió social de la literatura epistolar a la ciutat de Girona durant el segle XVIII; i Jordi Curbet presenta les possibilitats de la documentació epistolar per a l'anàlisi lingüística, la qual aplica a una recerca en curs sobre el nord-est català des de finals del segle XVIII fins a principis del segle XX. Amb un criteri semblant, Massimo Palermo presenta la potencialitat del Corpus Epistolare Ottocentesco Digitale, un instrument de recerca, que abasta Itàlia al segle XIX, que permet l'anàlisi combinada dels continguts i dels elements d'interès lingüístic, filològic i lèxic.

Javier Antón Pelayo

